

דער יידישער טעם-טעם

אַ פּעריאָדיש בלעטל פֿאַר ייִדיש-לערנערס

אַ פּובליקאַציע
פֿון דעם פֿאַריזער
ייִדיש-צענטער –
מעדעם-ביבליאָטעק

סיוון תשע"ה/מ"ה 2015

יָאָר 20, נומער 4 (99)

כישוף¹

אינעם מוזיי פֿאַר ייִדישער קונסט און געשיכטע² אין פֿאַריז קומט איצטער פֿאַר אַ גרויסע אויסשטעלונג³ מיטן טיטל „כישוף : מלאכים⁴ און שדים⁵ אין דער ייִדישער טראַדיציע“, וואָס באַשטייט פֿון⁶ איבער 300 זעלטענע עקספּאָנאַטן⁷ און נעמט אַרום פֿאַרשיידענע אַספּעקטן פֿון מאַגישע פֿירונגען פֿון היינט און נעכטן. צוזאַמען מיט דער אויסשטעלונג איז דאָ אַ גאַנצע פּראָגראַם פֿון רעפּעראַטן⁸, פֿילמען און אַנדערע אונטערנעמונגען⁹.

גנבֿענען¹⁰ קינדער. אויף דער וואַנט הענגט מען אויף אַ שיר־המעלות¹¹ (מיט דעם 121סטן קאַפיטל תהילים¹², וווּ עס שטייט אַז גאָט איז דער שומר¹³).

עס זענען אויך דאָ מיטלען צו באַשיצן דאָס גאַנצע הויז פֿאַר ספּעציפֿישע סכּנות : צווישן די חפּצים אויף דער אויסשטעלונג זעט מען אַ קמיע פֿון אונגערן¹⁴ וואָס טרייבט אַוועק שטשורעס¹⁵ און איינע (געפֿונען אין דער גניזה) וואָס באַשיצט קעגן עקדישן¹⁶. ס'איז דאָ אויך אַ חנעוודיק צעטל¹⁷ מיטן נאָמען פֿון אַ פּאַרפֿאַלק, וואָס זאָגט צו¹⁸ שלום-בית¹⁹, אַנגעשריבן געוואָרן אין ירושלים²⁰ אין... 1950 !

צווישן די אינטערעסאַנטע טעמעס זענען דאָ די קעגנזייטיקע השפּעות²¹ וואָס האָבן שטענדיק עקזיסטירט צווישן ייִדן און די אַרומיקע פֿעלקער און רעליגיעס, פֿון די אוראַלטע צייטן ביז היינט צו טאָג. אַ קלאָרער ביישפּיל איז דער אַמולעט אין פֿאַרעם פֿון אַן אַפֿענער האַנט, וואָס מע רופֿט געוויינטלעך „חמסה“²² אָדער „פּאַטימאַס האַנט“. עס איז אַ באַקאַנט מיטל קעגן עין־הרע²³. מע ווייסט שוין ניט קלאָר פֿון וואָס פֿאַר אַ קולטור עס שטאַמט (די עלטסטע ביישפּילן האָט מען געפֿונען אין דער אַלטער מעסאָפּאָטאַמיע), נאָר ס'איז היינט צו טאָג פֿאַרשפּרייט צווישן מוסולמענער, ספּרדישע²⁴ ייִדן, און אַפֿילו קריסטן.

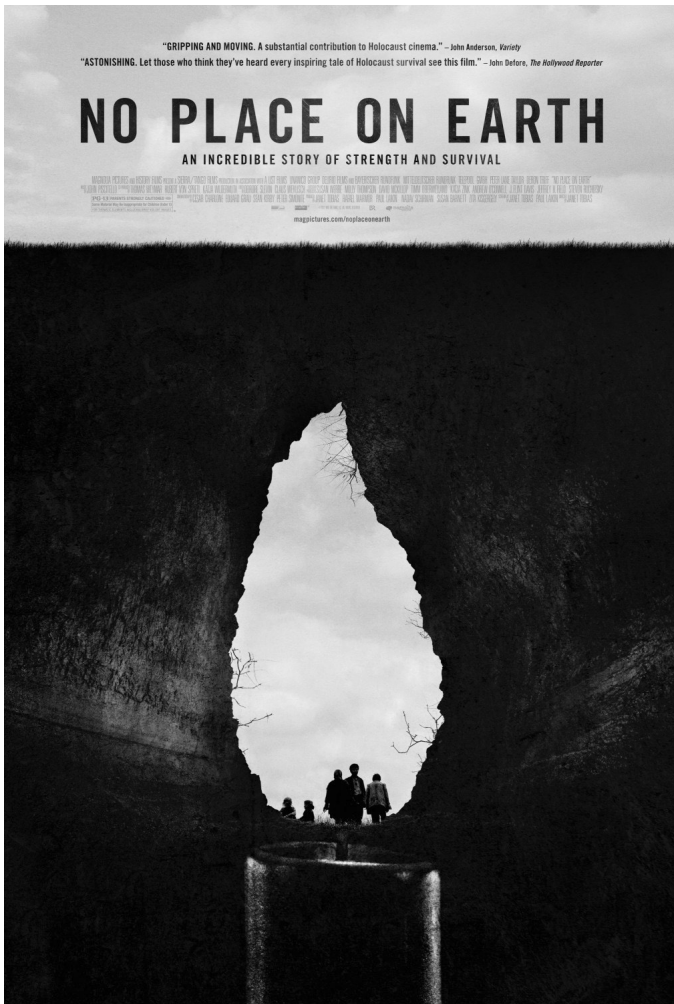
מענטשן מיינען אָפֿט אַז אזוי ווי כישוף איז פֿאַרווערט²⁵ אין דער תורה²⁶, האָט עס ניט עקזיסטירט ביי ייִדן. ווי אַ באַווייז²⁷ ציטירט מען דעם פסוק²⁸ אין תנ"ך : „א מְכַשֵּׁף זָלָסְטוּ נִיט לֵאזֵן לַעֲבֹד“ (שמות, כ"ב : 17²⁹). אָבער מאַגישע פֿירונגען האָבן יאָ תמיד³⁰ עקזיסטירט, ווי אין אַלע קולטורן, און בלייבן אַפֿילו³¹ ביז היינט צו טאָג. די חפּצים³², וואָס זענען אויסגעשטעלט אינעם מוזיי, קומען פֿון אַלע לענדער און פֿון אַלע צייטן, פֿון אשכּנזים³³ און ספּרדים³⁴. אַ פֿאַר פֿון די עלטערע דאָקומענטן שטאַמען פֿון דער גניזה פֿון קאַיראָ³⁵ (דאָרטן האָט מען אַנטדעקט³⁶ שריפֿטן פֿון 9טן ביז 19טן י"ה³⁷). צווישן די היינטצייטיקע עקספּאָנאַטן איז דאָ אַ ווידעאָ פֿון אַ פֿאַריזער רבֿ³⁸ וואָס דערקלערט ווי ער שרייבט אַ קמיע³⁹. אזוי אַרום באַקומט זיך אַ ברייטער בליק אויף דעם ענין⁴⁰ כישוף ביי ייִדן.

אַ גרויסער טייל פֿון דער אויסשטעלונג באַשטייט פֿון פֿאַרשיידענע סאָרטן קמיעות וואָס דאַרפֿן באַהיטן⁴¹ מענטשן קעגן שדים און בייזע רוחות⁴², קעגן אַנדערע מענטשן (לעבעדיקע אָדער טויטע), ווי אויך קראַנקייטן און אַלערליי סכּנות⁴³. צווישן די גרעסטע סכּנות איז קימפּעט⁴⁴. אַלע מיטלען ווערן אויסגעניצט צו באַשיצן די קימפּעטאַרין⁴⁵ און דאָס נייגעבוירענע קינד. מע באַהענגט די בעט און דעם גאַנצן צימער מיט קמיעות – לאַנגע פּאַסן פּאַפּיר אָדער פּאַרמעט⁴⁶ באַשריבענע מיט מאַגישע שפּראַכן⁴⁷ און בילדער פֿון מלאַכים. אויף אַ סך פֿון זיי שטייט אַנגעשריבן „אדם חוזה חורץ לילית“⁴⁸ – וואָס מע גלייבט אַז דאָס פֿאַרטרייבט לילית, אַ שדיכע⁴⁹ וואָס קען שעדיקן⁵⁰ מאַמעס און

[סוף אויף ז' 8]

1. KISHEF magie/magic 2. musée d'Art et d'Histoire du judaïsme 3. exposition/exhibition 4. MALOKHIM anges/angels, sing. MALEKH 5. SHEYDIM démons, sing. shed 6. se compose de/consists of 7. pièces rares/rare pieces 8. conférences/lectures 9. activités/activities 10. interdit/forbidden 11. TOYRE Torah 12. preuve/proof 13. POSEK verset/verse 14. TANA'Kh Bible juive/Jewish Bible 15. MAKHSHEYFE sorcière/witch 16. shMOYS Exode/Exodus 22:17 17. TOMID toujours/always 18. AFILE même/even 19. khFEYTSIM objets/objects, sing. khFEYTS 20. ASHKENAZIM Juifs ashkénazes/Ashkenazi Jews 21. SFARDIM Juifs séfarades/Sephardic Jews 22. GENIZE ... gueniza du Caire/Cairo Geniza 23. découvert/discovered 24. siècle/century 25. roV rabbin/rabbi 26. KAMEYE amulette/amulet 27. INYEN sujet/subject 28. protéger/protect 29. RUKHES esprits/spirits, sing. RUEKH 30. SAKONES dangers 31. accouchement/childbirth 32. femme en couches/woman in childbirth 33. parchemin/parchment 34. formules magiques/magic formulas 35. ODEM VEKHAVE KHUTS LILIS Adam et Eve dehors Lilith/Adam and Eve out Lilith 36. she'DEKHE démons/demon (fem.) 37. nuire/harm 38. GA'NVENEN voler/steal 39. shIR-HAMAYLES affiche/censée écarter les mauvais esprits/paper intended to dispel evil spirits 40. ... TILIM psaume/psalm 41. SHOYMER gardien/guardian 42. Hongrie/Hungary 43. rats 44. scorpions 45. khe'YNEVDIK ... billet charmant/charming little note 46. promet/promises 47. shOLEM-BAYS harmonie conjugale/happy married life 48. YERUSHOLAIM Jérusalem 49. ... HASHPOES influences réciproques/mutual influences 50. khAMSA 51. EYN(H)ORE mauvais œil/evil eye 52. SFA'RDISHÉ séfarades/Sephardic

געהיימשטאט¹ פון עוולין גרומבערג

פלאקאט און א סצענע פֿונעם פֿילם „קיין אָרט אויף דער ערד“
© DR.

געשטאָרבן) האָט געשריבן אַ בוך וועגן אַט דער איבערלעבונג און אין 2012 האָט די רעזשיסאָרשע³² זשאַנעט טאָביאַס געדרייט אַ פרעכטיקן פֿילם : *No Place on Earth*. אויב איר האָט די מעגלעכקייט עס צו זען, גייט.

ניין, דאָ וועלן מיר נישט רעדן וועגן אַברהם סוצקעווערס² באַרימטער פּאָעמע „געהיימשטאָט“ אין וועלכער אַ מיני³ יידן באַהאַלטן זיך⁴ אין ווילנער קאַנאַל⁵ בשעת⁶ דער נאַציסער אָקופּאַציע. אין 1993 איז קריס ניקאָלאָ⁷, אַן אַמעריקאַנער וואָס שטאַמט פֿון אוקריינע און פֿאַרנעמט זיך מיט ספּעלעאָלאָגיע, געפֿאָרן קיין אוקריינע זיך צו באַקענען מיטן לאַנד און באַזוכן איינע פֿון די גרעסטע אונטערערדישע⁸ גאַלעריעס אין דער וועלט, אַן ערך⁹ 125 קילאָמעטער די לענג, וואָס מע רופֿט די „גיסענע-גיגאַנטן“¹⁰. אין אַ הייל¹¹ וואָס הייסט ווערטעבאַ האָט ער אַנטדעקט¹² פֿאַרשיידענע אָביעקטן, טאַג-טעגלעכע זאַכן – קנעפלעך¹³, פֿלים¹⁴, אַאָז¹⁵ – וואָס באַווייזן¹⁶ אַז מענטשן האָבן דאָרט געווינט, נישט אין פרעהיסטאָרישע צייטן נאָר אין צוואַנציקסטן יאָרהונדערט. אוקריינער פֿונעם אַרום האָבן אים דערציילט אַז זיי האָבן געהערט אַז אַ פֿאַר יידן האָבן זיך דאָרט באַהאַלטן אין די מלחמה¹⁷-יאָרן... פֿאַרחידושט¹⁸ און פֿאַרכאַפט¹⁹ פֿון אַזאַ אַנטדעקונג האָט קריס ניקאָלאָ געוואָלט אויסגעפֿינען כּאַטש²⁰ איין עדות²¹ וואָס האָט זיך דאָרטן געראַטעוועט²². האָט ער געפֿאַרשט²³ און געזוכט ביז... 2003. ער האָט אַריינגעשריבן אין פֿאַרשיידענע וועב-ערטער²⁴ פֿאַר יידן וואָס זוכן קורבֿים²⁵ – און אויך אין זיין אייגענעם וועב-אַרט – די פּאַסיקע²⁶ ווערטער (הייל, גראַטע, אוקריינע, מלחמה...), און אַ דאַנק דעם זיך באַקענט מיט די לעבן-געבליבענע. זיי האָבן אים אַלץ דערציילט. אין אָקטאָבער 1942 האָבן אַ פֿאַר משפּחות²⁷ (40 מענטשן) פֿון קאָראָלעווקע נישט געוואָלט בלייבן אין געטאָ. זיי זענען אַנטלאָפֿן אין די וועלדער און דאָן אין אַ הייל, היינט די וועלט-באַרימטע ווערטעבאַ. זיי האָבן דאָרט געלעבט אַ פֿאַר חדשים²⁸, אָבער געמוזט אַנטלויפֿן ווען די נאַציס האָבן זיך דערוויסט אַז אין דער הייל באַהאַלטן זיך יידן. נאָך דעם ווי זיי האָבן איבערגעלעבט שרעקלעכע זאַכן, האָט זיי אַ פּויער, אין מיי 1943, געוויזן אַ לאָך אין די פֿעלדער וואָס איז אַן אַנדער אַריינגאַנג צו די „גיסענע-גיגאַנטן“. אַזוי אַרום האָבן זיי זיך נאָך אַ מאָל געקענט באַהאַלטן אין אַ הייל, דעם גלחם הייל²⁹, וווּ זיי האָבן אָפּגעלעבט אַ גאַנץ יאָר ! דריי מענער פֿלעגן פֿון מאָל צו מאָל אַרויסקריכן צו ברענגען עסנוואַרג³⁰. אין אַפּריל 1944 האָט דער פּויער אַריינגעוואָרפֿן אין לאָך אַ פֿלעשל מיט אַ מעלדונג : די רוסן האָבן געזיגט ! אסתר סטערמער³¹, איינע פֿון די געראַטעוועטע (וואָס איז לעצטנס

2

1. ville secrète/secret city 2. de/by Avrom Sutzkever 3. MINYEN ici groupe de dix/here group of ten 4. se cachent/hide 5. égouts/sewers 6. Besh's pendant/during 7. Chris Nicola 8. souterrains/underground 9. ... EREkh environ/about 10. Géants de gypse/Gypsum Giants 11. caverne/cave 12. découvert/discovered 13. boutons/buttons 14. KEYLIM instruments 15. etc. און אַזוי ווייטער 16. prouvent/prove 17. MILKHOME guerre/war 18. FARKHIDESHt étonné/astonished 19. fasciné/fascinated 20. au moins/at least 21. EYDES témoin/witness 22. survécu/survived 23. fait des recherches/did research 24. sites web/websites 25. KROYVIM parents/relatives, sing. קרובֿ KOREV 26. appropriés/suitable 27. MISHPOKHES familles/families 28. KHADOSHIM mois/months, sing. חודש KHOYDESH 29. ... GALEKhs ... Caverne du prêtre/Priest's Cave 30. nourriture/food 31. ESTER Stermer 32. metteur-en-scène (fém.)/director (fem.).

בנימין הרושאווסקי – ה. בנימין – בנימין הרשב" (1928–2015) א שריבער מיט עטלעכע שפראכן און נעמען

בנימין הרשב" אין 2005 © DR.

שפראכן

אזוי פיל שפראכן –

באלואנעס³

וואָס זיצן אין מיר און לאַכן

איינער פֿונעם אַנדערן.

ווער רעדט דען וועגן וואַנדערן ?

א ליבע אַזאַ

צו זאַמלען אַדרעסן –

פֿאַרשטייבטע⁴ אַדרעסן וואָס ווערן דערעסן⁵

ווי דריסיק פֿאַרגעסן⁶ :

א פֿאַרגעס אַהין, א פֿאַרגעס אַהער,

א שטערן⁷ ווי א שפּין⁸,

א מזל⁹ ווי א שטער¹⁰ –

ווי ? ווער ?

פֿאַרלאָזענע בוינעס¹¹,

וויילדע קרייטעכצער¹² –

לשונות¹³

פֿאַרטשעפעטע¹⁴ איינער אינעם אַנדערן –

ווער רעדט דאָ וועגן וואַנדערן ?

אַז אין מיטן זאַץ,

אין מיטן שפּרונג,

שפּרינגט אַרויס אַן אַנדער לשון

און ווייזט דיר די צונג :

היי, יונג !

ראַזיר זיך די באַרד !

באַלד קריגסטו צוויי פעטש¹⁵

אַז דו גלייבסט ניט קיין וואָרט –

אַ זכר¹⁶ פֿאַרקוועטשט¹⁷,

אַן אַדרעס פֿאַרלאָשן¹⁸,

שלאָגן זיך אין מויל

אַ לשון אָן אַ לשון –

שפיגלען זיך שפּראַכן,

נאַרציסן¹⁹ אָן ערטער –

איינער אינעם אַנדערן.

ווער רעדט דאָ וועגן וואַנדערן ?

ינגל צינגל כוואַט²⁰

ערגעץ ווייט

ווייט-ווייט פֿון דאַנען,

צוצופֿאַרן

ניט מיט באַנען,

ניט מיט שיפֿן,

ניט מיט פֿערד,

ערגעץ אויף אַ ווייטער ערד,

איז אַ שפּראַך אַזאַ

פֿאַראַנען,

ווי אַ פּסח²¹ ביי מאַראַנען²²,

ווי אַ בלומען-ווייב-וויי²³

אויף אַן אויסגעשפּרייטן שניי,

ווי אַ וואָרעם²⁴ סאַמעס²⁵-שוואַרץ,

ווי אַ טיפֿאָקע²⁶ אין אַ האַרץ,

ווי אַ דורכזיכטיקער²⁷ הימל,

ווי אַ קעז באַדעקט מיט שימל²⁸,

ווי אַן אויסגעשניטן²⁹ פֿעלד

שטעכט די באַרוועס³⁰-פֿיס, פֿאַרגעלט³¹,

ווי אַ הילע³² וואָס פֿאַרהיט³³

דעם געמיט³⁴ פֿון ווילדן שניט³⁵,

איז אַ שפּראַך אַזאַ פֿאַראַנען

ווי אין בלוט פֿון די מאַראַנען,

מיט אַ ווערטערדיקן בריק

וואָס פֿאַרענטפֿערט³⁶ זיך צוריק

מיט אַ זשעסט און מיט אַ ווונק³⁷,

אַ ציטאַט – אַ צייטן-שפּרונג,

און מיט קניפלען³⁸ אין די רייד

וואָס אויף יעדן רעגן גרייט,

און מיט כאַפּטעס³⁹ שפּראַכן-רויב⁴⁰

פֿון די זיבן עקן שטויב⁴¹ –

ערגעץ ווייט, ווייט-ווייט פֿון דאַנען

איז אַ שפּראַך אַזאַ פֿאַראַנען,

זיך באַהאַלטן און פֿאַרשטעלט⁴²

ווי אַן אויסגעטראַכטע וועלט,

מיט אַ קנייטש⁴³ אין מיטן מיינ⁴⁴ –

זיך פֿאַרגראַמט⁴⁵ אין זיך אליין.

א סך מענטשן קענען דעם נאָמען בנימין הרשב" – דעם ליטעראַטור-קריטיקער, שאַגאַל-פֿאַרשער², איבערזעצער פֿון דער ייִדישער פּאָעזיע אין ענגליש און העברעיִש און אַרויסגעבער³ (צוזאַמען מיט זײַן ווייב באַרבאַראַ) פֿון דער פרעכטיקער אַנטאָלאָגיע אַמעריקאַנער ייִדישע פּאָעזיע. ניט אַלע ווייסן אַז ער איז אויך געווען אַ פֿינער ייִדישער פּאָעט, מחבר⁴ פֿון צוויי לידער-זאַמלונגען : שטויב⁵ (1948) און טאַקע אויף טשיקאָוועס⁶ (1994), וואָס ער האָט אונטערגעשריבן מיטן פּסעוודאָנים ה. בנימין. אַ געבוירענער אין ווילנע (מיטן נאָמען בנימין הרושאווסקי), האָט ער זיך באַזעצט אין אַרץ-ישראל⁷ אין 1948, און פֿון 1978 אָן געווינט אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן און געלערנט העברעיִשע ליטעראַטור אויפֿן יעיל⁸-אוניווערסיטעט. מיר דרוקן דאָ אַפּ צוויי לידער פֿון זײַן לעצט בוך.

1. BINYOMIN HARSHAV 2. spécialiste de Chagall/Chagall scholar 3. éditeur/publisher 4. MEKHABER auteur/author 5. poussières/grains of dust 6. juste par curiosité/just out of curiosity 7. ERET-SYISROEL Palestine 8. Yale.

1. BINYOMIN 2. HARSHAV 3. pantins/dummies 4. poussiéreux/dusty 5. dont on se lasse/that we tire of 6. oublis/memory lapses 7. étoile/star 8. araignée/spider 9. MAZL astre, fortune/star, destiny 10. obstacle 11. abattoirs/slaughterhouses 12. mauvaises herbes/weeds 13. LE-SHOYNES langues/languages, sing. Loshn 14. embrouillés/tangled 15. gifles/smacks, sing. פאַטש 16. ZEYKHER trace 17. écrasé/crushed 18. éteint/wiped out ce poème/Yingl Khvat, title of a children's poem by Mani-Leyb ; the first lines are taken from that poem 21. PEY-SEKH La Pâque juive/Passover 22. Marranes/Marranos 23. tourbillon de fleurs en peine/whirlwind of flowers in pain 24. ver/worm 25. velours/velvet 26. battement/beat 27. transparent 28. moisissure/mold 29. moissoné/harvested 30. nus/bare 31. jauni/yellowed 32. couverture/cover 33. protège/protects 34. esprit/spirit 35. coupure/cut 36. s'excuse/finds justification 37. clin d'œil/wink 38. noeuds/knots 39. bandes/bunches 40. pillage 41. poussière/dust 42. déguisé/disguised 43. nuance 44. sens/meaning 45. qui rime/that rhymes.

„דער בבל־טורעם“, פֿלעמישע שול, 1587

ווי אַזוי קען ענגליש העלפֿן אונטערצושיידן צווישן יי און יי פֿון טל ח־כ־יבֿאָווסקי

אין דער רובריק³ „שיבֿעים־לשון“ קלעבן מיר אויס יעדעס מאָל אַן אַנדער שפראַך און גיבן באַזונדערע שפראַך־עצות⁴ פֿאַר ייִדיש־לערנערס וואָס קענען אָט די שפראַך. דאָס מאָל וועלן מיר געבן אַ פֿאַרטל⁵ וואָס קען העלפֿן ייִדיש־לערנערס וואָס קענען ענגליש אונטערצושיידן צווישן יי און יי.

ייִדיש, ענגליש און דייטש זיינען אַלע דריי מערבֿ־געראַמאַנישע שפראַכן און האָבן אַ סך ענלעכקייטן צווישן זיך. אין די צוויי לעצטע נומערן האָבן מיר זיך פֿאַרנומען מיט ענלעכקייטן און אונטערשיידן צווישן ייִדיש און דייטש, נאָר אין געוויסע פֿאַלן איז דווקא⁷ ענגליש געענטער צו ייִדיש. מסתמא⁸ האָט איר שוין באַמערקט אַז דער אומבאַשטימטער אַרטיקל⁹ (אַ/אָן) אויף ייִדיש איז מער־ווייניקער דער זעלבער ווי אויף ענגליש:

אַ מאַן – a man

אַן עפל – an apple

אויך וואָס שייך¹⁰ וואָקאַבולאַר טרעפט זיך אַ מאָל אַז קרובֿישע¹¹

ווערטער (דאָס הייסט: ווערטער וואָס האָבן אַ בשותפותדיקע¹²

עטימאָלאָגיע) אויף ייִדיש און אויף ענגליש האָבן אַן ענלעכן באַטייט,

בשעת¹³ דאָס קרובֿישע וואָרט אויף דייטש האָט אַן אַנדער באַטייט. ביין,

למשל¹⁴, האָט דעם זעלבן באַטייט ווי bone אויף ענגליש, בשעת דאָס

דייטשישע Bein (אַרויסגערעדט „ביין“) באַטייט אַ פֿוס¹⁵. אַ מאָל רעדט

מען אַרויס געוויסע ווערטער אויף ייִדיש פונקט אַזוי ווי אויף ענגליש, ווי

למשל דער ציפֿער ניין, וואָס איז אויף ענגליש nine (אויף דייטש איז

עס neun, וואָס מע רעדט אַרויס „נוין“).

אַבער ווי קען די נאָענטשאַפֿט צווישן ייִדיש און ענגליש העלפֿן ייִדיש־

לערנערס? הערט אַ מעשה¹⁶. איין טאָג, מיט אַ פֿאַר יאָר צוריק, האָבן

זיך געטראָפֿן אין בערלין צוויי יונגע לינגוויסטן, צווישן וועלנאָפֿער¹⁷

און יער ח־כֿ¹⁸ (דעם מחברס¹⁹ ברודער), און האָבן געשמועסט וועגן

ייִדיש, דייטש און ענגליש. אין זייער שמועס האָבן זיי געמאַכט זייער

אַן אינטערעסאַנטע לינגוויסטישע אַנטדעקונג²⁰. זיי האָבן זיך געפֿרעגט:

פֿאַר וואָס האָבן די צוויי יודן (יי) אין איינס און צוויי נישט קיין פתח²¹

און דווקא דריי האָט יאָ אַ פתח (י)? אויף דייטש, צום פֿאַרגלייך, האָט

מען דעם זעלבן וואָקאַל אין zwi, eins און drei (אַרויסגערעדט

’איינס’, ’צוויי’ און ’דריי’). זיי האָבן באַמערקט, אַז ווען מע פֿאַרגלייכט

מיט ענגליש, געפֿינט מען אַ געוויסע מיטשטימונג²² מיט ייִדיש: אין one

4

געפֿינען דאָס קרובֿישע וואָרט אויף ענגליש

קודם־כֿל²³ מוז מען געפֿינען דאָס קרובֿישע וואָרט אויף ענגליש, אַבער

פֿאַרויכטיק:

– האָט אין זינען אַז די דאָזיקע שיטה אַרבעט ניט מיט לשון־קודש²⁴–

אַדער סלאַוויש־שטאַמיקע ווערטער (דיין²⁵ אַדער זיידע האָבן,

פֿאַרשטייט זיך, נישט קיין קרובֿיש וואָרט אויף ענגליש);

– עס זיינען דאָ אויף ייִדיש גערמאַנישע ווערטער וואָס האָבן נישט קיין

קרובֿיש וואָרט אויף ענגליש (למשל פֿרייד);

– היט זיך אויך פֿון פֿלורמשטע²⁶ קרובֿישע ווערטער: צייט און time

זיינען אין גאַנצן נישט קרובֿיש. דער עטימאָלאָגישער עקוויװאַלענט פֿון

צייט אויף ענגליש איז דווקא tide, וואָס הייסט אויף ייִדיש אַ ים־

פֿלייץ²⁷ (ווען מען טראַכט אַז דער ים־פֿלייץ איז אָפהענגיק פֿונעם ציקל

פֿון דער לבנה²⁸ פֿאַרשטייט מען די סמיכות־הפרשה²⁹ צווישן tide און

1. shivim-loshn 70 langues (traditionnellement toutes les langues du monde)/70 languages (trad. all languages of the world) 2. Tal Hever-Chybowski 3. rubrique/column 4. EYTSes conseils/advice 5. truc/trick 6. MAYREV ouest/west 7. DAFKE justement/here actually 8. MISTOME probablement/probably 9. article indéfini/indefinite article 10. ... shAYEKH en ce qui concerne/as for 11. KRO'yvishe appar- entés/related 12. BESHU'TFESDIKE commun/common 13. BESHa's alors que/while 14. LEMOSHl par exemple/for example 15. pied, jambe/ foot, leg 16. ... MAYSE voici l'histoire/here's the story 17. Zeus Wellnhofer 18. Ya'ar Hever 19. ... MEKHABERS de l'auteur/the author's 20. découverte/discovery 21. PASEKH signe du son [A]/sign of the sound [A] 22. accord/agreement 23. il semble/it seems 24. conservé/kept 25. AFILÉ même/even 26. NEKUDes signes vocaliques/vowel signs 27. AVADE bien sûr/of course 28. POSHET simplement/simply 29. MAYLE avantage/advantage 30. SHITE système/system 31. indication 32. ZIKORN-... moyen mnémotechnique/mnemonic device 33. ... LEHABE à l'avenir/for the future 34. LEGABE en ce qui concerne/in reference to 35. KOYDEM-KOL tout d'abord/first of all 36. LOSHN-KOYDesh hébreu et araméen/Hebrew-Aramaic 37. DAYEN juge/judge 38. KLO'YMERSHTE faux/supposedly 39. YAM-... marée/tide 40. LEVONE lune/ moon 41. SMIKHES-HAPARSHE lien logique/logical connection

ציטט) ;

– האָט אין זינגען אַז קרובֿישע ווערטער האָבן נישט אומבאַדינגט⁴² דעם זעלבן באַטייט. קליין און **clean**, למשל, האָבן אַן עטימאָלאָגישע קרובֿישאַפֿט⁴³ הגם⁴⁴ זיי האָבן גאָר אַן אַנדער מיין (clean אויף ענגליש הייסט ריינ).

געפֿינען אַ קרובֿיש וואָרט אויף ענגליש קען זיין זייער אַן אינטערעסאַנטע אויפֿגאַבע וואָס איז נישט אַלע מאָל זייער גרינג. אין דעם דאָזיקן אַרטיקל האָבן מיר שוין געפֿונען פֿאַר אינך 150 ווערטער־פֿאַרן וואָס קענען אינך העלפֿן צו באַניצן אונדזער שיטה.

i ← יי

נאָך דעם ווי מע האָט געפֿונען דאָס קרובֿישע וואָרט אויף ענגליש מוז מען גוט באַטראַכטן דעם אות⁴⁵ וואָס איז אין דער זעלבער פֿאַזיציע ווי די צוויי יודן אין ייִדיש. ווען דאָרט שטייט געשריבן **i**, ווייסט איר אַז אויף ייִדיש דאָרף שטיין **יי** (געדענקט ווי מע רעדט אַרויס אויף ענגליש דעם נאָמען פֿונעם אות **i**). טאָמער האָט איר אויף ענגליש אַ קאָמבינאַציע פֿון צוויי אותיות (למשל **ie**), טראַכט בלויז וועגן דעם ערשטן אות אין דער קאָמבינאַציע. אַט זינגען די ביישפּילן וואָס מיר האָבן געפֿונען לויטן דאָזיקן פּלל⁴⁶ :

איז/ice, איזיק/Isaac, איזן/iron,

אינ-/in

בייסן/bite, באַגריפֿן/47grip

גליך/alike

דין/thine

ווייב/wife, וויזן/wise, ווייט/wide, ווייל/while, ווילע/while,

וויין/wine, ווייס/white

זייט/side

טיין/ditch, טרייבן/drive

לאַטיין/latin, ליז/48lice, ליכט/light, ליין/49linen

מיז/mice, מיזל/mile, מיין/mine, מיסטער/mister

פֿיג/fig, פֿייל/file, פֿיין/fine, פֿייער/fire, פֿיין/pipe, פֿריינד/

prize, פֿרייז/friend

צווייג/twig

רייז/rice, רייטן/ride, רייך/rich, ריין/Rhine, רייסן/write, רייף/

ripe

שוויין/swine, שטרייכן/strike, שטרייף/stripe, שיין/shine, שיין/

shit, שליים/slime, שמייסן/smite, שרייבן/scribe

a/e/o ← יי

ווען דער אות אינעם קרובֿישן וואָרט אויף ענגליש איז **a**, **e** אָדער **o**, ווייסט איר אַז אויף ייִדיש דאָרף שטיין **יי**. שטייט אויף ענגליש אַ קאָמבינאַציע פֿון צוויי אותיות, טראַכט בלויז וועגן דעם ערשטן : אידי/idea, איי/egg, אייבער-/over, אייגן/own, אייזל/easel, אייכנבוים/oak, אייל/50ell, אייל/euphemism, אייפֿעמיזם/oil, אייראָפּע/Europe, אַליין/alone, אָנהייבן

(זע, „הייבן“)

באַקריינען/crown, בייזע/both, בייז/boast, ביימער/beam, בלייך/

bleak, בלייכן/bleach, ברייט/broad

גייז/go, גלייז/51glaze, געוויין (זע, „וויי“), גרייס/great

דערגרייכן/reach, דרייען/throw

היי/hay, הייבן/heave, הייוון/52heave, הייט/hood-, הייך/height,

הייל/holy, הייליק/holy, היילן/heal, היים/home, הייס/hot,

הייזן/heat

וויי/woe, ווייך/weak, ווייניק (זע, „וויי“), וויינען (זע, „וויי“), ווייץ/

wheat

זייען/soap, זייער/sore, זייף/soap

טייג/dough, טייטל/53date, טייטן/deaden, טייל/deal

לייגן/lay, לייזן/54loosen, לייט־אַרטיקל/55lead-article, לייטער/

ladder

מיידל/maid, מיין/mean

נייטיק/need, נייטראַל/neutral, נייז/no

פֿאַרטייבן/deaf, פֿייגל/fowl, פֿלייצן/

oat, פֿלייש/esh

ציילן/tell, ציין/teeth, צייכן/token

־קייט (זע, „הייט“), קייט/chain,

קייסער/Caesar, קליי/56clay, קלייד/

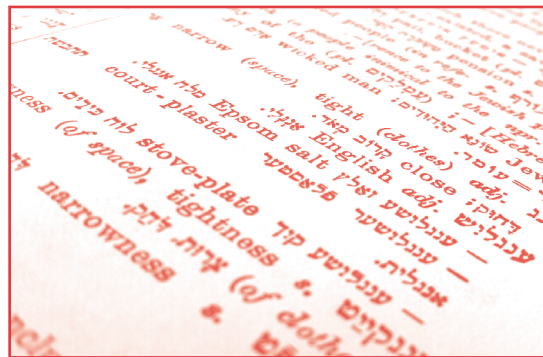
cloth, קנייטשן/knead, קרייץ/cross

ריי/row

שווייס/sweat, שטיין/stand, שטיין/

stone, שייד/sheath, שיילן/shell,

sheen, שני/snow.

ew/ee ← יי

גיט אַכט אויף די דאָזיקע אויסנאַם־גרופּעס : ווען אינעם קרובֿישן וואָרט שטייען די אותיות־קאָמבינאַציעס **ee** (ביים סוף⁵⁸ פֿונעם וואָרט) אָדער **ew**, וועט שטיין אויף ייִדיש **יי** :

ee ביים סוף פֿונעם וואָרט : בליי/59blee, דריי/three, פֿריי/free
ew בריינען/60brew, טינען/61dew, ניי/new, קניען/chew, שפּניען/spew

אונדזער שיטה אַרבעט אויף 97 פּראָצענט. צוליב פֿאַרשיידענע

לינגוויסטישע סיבות⁶² זינגען פֿאַראַן אַ פֿאַר אויסנאַמען וואָס ס'איז פּדאָי⁶³ צו דערמאָנען און דערקלערן :

– אייטל/64idle : אינעם גרויסן ווערטערבוך פֿון דער ייִדישער שפּראַך שטייט וועגן דעם דאָזיקן וואָרט : „קלאַנג יי אַנשטאַט **יי**, ווייל בעיקר⁶⁵ אַ וואָרט פֿון דער שרייב־שפּראַך.“

– גייסט/ghost : מע זאָגט גייסט, און נישט „גייסט“, ווייל דאָס

איז אַ רעלאַטיוו ניי־געקומען וואָרט פֿון דייטש. דער לינגוויסט שלמה בירנבוים⁶⁶ האָט עס געפּסלט ווי אַ דייטשמעריזם⁶⁷, אָבער דער לינגוויסט יודל מאָרק האָט געטענהט⁶⁸ אַז דאָס וואָרט איז שוין איינגעוואָרצלט אין ייִדיש און מע מעג עס באַניצן.

– טינול/devil : ווען מע טראַכט וועגן diabolic (וואָס איז געענטער

[סוף אויף ז' 8]

אותיות. 42. pas forcément/not necessarily 43. KRO'YVESHAFT parenté/relationship 44. HAGA'M bien que/although 45. os lettre/letter, plur. OYSYES 46. KLAL règle/rule 47. concevoir, comprendre/understand 48. poux/lice 49. lin/linen 50. coudée/cubit, ell 51. vitrer, émailler/glaze 52. levain/yeast 53. datte/date (fruit) 54. recevoir, résoudre/take in, solve 55. éditorial 56. colle/glue 57. exception 58. sof fin/end 59. plomb/lead 60. brasser/brew 61. fondre/melt 62. SIBES raisons/reasons 63. ... KEDA'Y cela vaut la peine/it's worthwhile 64. vain, inutile/vain, useless 65. BEIKER principalement/mainly 66. shLOYME Birnbaum 67. GEPASLT ... rejeté comme germanisme/rejected as a Germanism 68. GETAYNET prétendait/argued

וואָס עסט מען שבוועות־ציט ?

דעם 6טן און 7טן סיוון² (הניאָר־פֿאַלט עס אויס פֿונעם 23סטן מײַ אין אָונט ביזן 25סטן מײַ אין אָונט) פראָוועט⁴ מען בײַ יידן דעם יום־טובֿ־שבועות⁵ אין אָנדענק פֿונעם מתן־תורה⁶ בײַם באָרג סיני⁷. פֿונעם קוליןאַרישן קוקווינקל⁸ איז עס אַ גן־עדן⁹ פֿאַר ליבהאַבער פֿון טראַדיציאָנעלע ייִדישע מאכלים¹⁰ בכלל¹¹ און וועגעטאַריער פֿערט¹² (צום באַדויערן ניט פֿאַר קיין וועגאַנער¹³ און נאָר צום טייל פֿאַר מענטשן וואָס עסן ניט קיין גלוטען).

נאָר וואָס איז אַ יום־טובֿדיקער⁴⁵ מאַלציט⁴⁶ אָן אַ נאָכשפיז⁴⁷ ? דאַנקען גאָט איז דאָ פֿון וואָס אויסצוקלייבן. שבוועות קענט איר עסן אַ געשמאַקן שטרודל מיט קעז, אַ לאָקשן־קוגל⁴⁸ מיט קעז און דעם סאַמע באַקאַנטן דעסערט היינט צו טאָג : דעם קעזקוכן. נאָר פֿאַרזיכטיק⁴⁹ : אַרום דעם ענין⁵⁰ קעזקוכן איז דאָ אַ גרויסע מלחמה⁵¹ צווישן צוויי קעגנערישע⁵² שולן און יעדער איינער מוז זיך אויסקלייבן זיין אייגענעם צד⁵³. די פֿראַגע איז, צי דאָרף דער קעזקוכן האָבן אונטן (און עווענטועל⁵⁴ אַרום) אַ טייג⁵⁵, צי ניט ? אויף דעם דאָרף מען אַוודאי פֿאַרזוכן פֿון ביידע מינים⁵⁶, און דאָס מער ווי איין מאָל, פֿדי⁵⁷ צוצוקומען צו אַ דעפֿיניטיוון באַשלוס.

אָן אַנדער פֿראַגע איז אַוודאי וועגן דעם אָנהייב פֿון דער טראַדיציע : פֿאַר וואָס עסט מען שבוועות דווקא מילכיקס ? עס זענען דאָ עטלעכע דעות⁵⁸ (און אַפֿילו אַ פֿאַר גאַנץ גראַבע וויצן⁵⁹, וואָס מיר וועלן דאָ אַבער ניט איבערחזרן⁶⁰). די באַקאַנטסטע דערקלערונג איז אַז נאָך מתן־תורה אונטער דעם באָרג סיני, זענען יידן געווען שטאַרק אויסגעהונגערט און האָבן ניט געהאַט קיין געדולד צוצוגרייטן פֿלייש (וואָס אויף דעם דאָרף מען דאָך אַ סך צייט : מע דאָרף עס פֿרֿיזירן ווייַקן⁶¹ און זאָלצן) – האָבן זיי געגעסן מילכיקס ! ווי עס זאָל ניט זיין, קען מען זיך נאָר פֿרייען דערמיט, ווייל ס'האָט אונדז געגעבן די געלעגנהייט זיך צו קוויקן⁶² מיט די געשמאַקע שבוועותדיקע מאכלים !

טאָמער איינער גרעסטער חלום¹⁴ איז געשמאַקע מילכיקע¹⁵ מאכלים, איז דער יום־טובֿ־שבועות פונקט¹⁶ דאָס וואָס איר באַדאַרפֿט ! ס'איז

דער בעסטער תירוץ¹⁷ זיך צו באַקענען מיט אַלע (צאָלריכע¹⁸) וואַריאַנטן פֿון די אַשכנזישע שפיזן¹⁹ וואָס מע גרייט אָן פֿלייש און מיט מילך. איר קענט אָנהייבן די סעודה²⁰, ווי עס פֿאַסט זיך²¹ – מיט אַ זופ. שבוועות עסט מען געוויינטלעך אַ באַרשט – פֿון בוריקעס²² אָדער פֿון שטשאַוור²³. וועט איר מסתמא²⁴ פֿרעגן, וואָס איז מילכיקס אין אַ באַרשט ? די סמעטענע²⁵ אַוודאי²⁶ ! און ניט קיין זיסע סמעטאַנקע²⁷, נאָר די אמתע²⁸ זויערע, געדיכטע סמעטענע.

אָפֿגעגעסן די זופ, נעמט מען זיך צו דעם סאַמע עיקר²⁹. איר זאָלט וויסן, אַז דעם אויבן־אָן³⁰ פֿון דער שבוועותדיקער³¹ קוליןאַרישער פֿלעיאָדע³² פֿאַרנעמען אָן קיין שום ספֿק³³ די בלינצעס³⁴ מיט קעז. טאָמער איר האָט נאָך קיין מאָל ניט געזען פֿאַר די אויגן קיין בלינצע מיט קעז, וועט איר זיך אַפֿשר³⁵ פֿאַרשטעלן פֿאַרשיידענע מאָדנע³⁶ זאַכן, ווי די פֿראַנצייזישע בלינצעס מיט געלן קעז³⁷ צום ביישפּיל. עס הייבט זיך גאַרניט אָן³⁸ ! איר דאַרפֿט וויסן אַז אויף צו מאַכן די דאָזיקע בלינצעס, ניצט מען אומבאַדינגט³⁹ אַ ווייסן, ווייכן קעז, פֿון דעם מין וואָס איז ניט צו געזאָלצן און ניט צו זיס. צו דעם גיט מען צו⁴⁰ ניט ווינציק צוקער און דער עיקר – ראָזשינקעס⁴¹. אויף דעם זאָגט דאָס באַקאַנטע שפּריכוואָרט „בעסער צוויי בלינצעס בײַ דיר אין בויד איידער איין בלינצע בײַ יענעם אין מויל“ (דאָכט זיך אַז קיין פֿאַלקלאָר־פֿאַרשער⁴² האָט עס נאָך ניט פֿאַרשריבן, טוען מיר עס דאָ).

אויב עס איז אייך ווייניק די בלינצעס, קענט איר צוגעבן צו איינער מעני⁴³ קרעפלעך⁴⁴ – אויך, פֿאַרשטייט זיך, מיט דעם זעלביקן סאָרט קעז.

1. shvues Shavouot 2. sivn mois de Sivan/month of Sivan 3. cette année/this year 4. on célèbre/is celebrated 5. YONTEF fête/holiday 6. MATN-TOYRE don de la Torah/giving of the Torah 7. ... SINAY le mont Sinai/Mount Sinai 8. point de vue/viewpoint 9. GAN-EYDN paradis/paradise 10. MAYKHOLIM plats/dishes, sing. MAYKHL 11. BIKHLA'L en général/in general 12. BIFRA'T en particulier/in particular 13. végétaliens/vegans 14. KHOLEM rêve/dream 15. lactés/dairy 16. justement/exactly 17. TERETS prétexte/pretext 18. nombreux/numerous 19. ASHKENA'ZISHE ... plats ashkénazes/Ashkenazi dishes 20. SUDE festin/feast 21. comme il convient/as is befitting 22. betteraves/beets 23. oseille/sorrel 24. MISTOME probablement/probably 25. crème/cream 26. AVADE bien sûr/of course 27. crème fraîche/sweet cream 28. E'MESE vrai/real 29. ... IKER l'essentiel/real thing 30. place d'honneur/place of honor 31. shvu'ESDIKER de/of Shavouot 32. pléiade/assortment 33. ... SOFEK sans le moindre doute/without the slightest doubt 34. sorte de crêpes/sort of pancakes 35. EFsher peut-être/perhaps 36. bizarres/peculiar 37. fromage type gruyère/yellow cheese 38. pas du tout!/not at all! 39. absolument/absolutely 40. on ajoute/you add 41. raisins secs/raisins 42. chercheur/researcher 43. menu 44. sorte de raviolis/dumplings 45. YO'NTEVDIKER de fête/holiday (adj.) 46. repas/meal 47. dessert 48. pudding aux nouilles/noodle pudding 49. attention/be careful 50. INYEN sujet/subject 51. MILKHOME guerre/war 52. opposés/opposed 53. TSAD côté, camp/side 54. éventuellement/sometimes 55. une pâte/crust 56. MINIM sorts/kinds 57. KEDE'Y afin de/in order to 58. DEYES opinions 59. blagues grossières/crude jokes 60. I'BERKHAZERN répéter/repeat 61. tremper/soak 62. se régaler/enjoy.

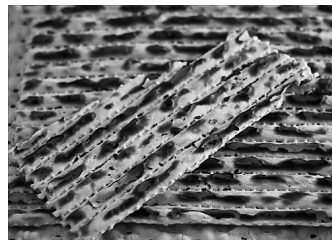
שפּיל מיט ייִדישע מאכלים¹

אין די ווענטערדיקע זאַצן האָט דער קאָמפּיוטער פֿאַרמישט די מאכלים און די טעג ווען מען עסט זיי. געפֿינט, וואָס עסט מען ווען !

1. אויף שבת² באַקט מען געוויינטלעך **מצות**³.
2. שבת איז דער הייליקסטער טאָג פֿון דער גאַנצער וואָך. מען עסט **גאַרניט**.
3. ראָש־השנה⁴ איז דער אָנהייב פֿונעם ייִדישן יאָר. כדי⁵ דאָס גאַנצע יאָר זאָל זיין זיס, עסט מען **המך־טאָשן**⁶.
4. יום־כיפור⁷ איז אַ גרויסער און אַ טרויעריקער יום־טובֿ⁸. פֿרומע⁹ יידן עסן **לאַטקעס**¹⁰ און **פּאַנטשקעס**¹¹ דעם גאַנצן מעת־לעת¹².
5. **יידן**¹³, **פֿיש** און **לאַקשן־קוגל**¹⁴ זענען טראַדיציאָנעלע חנוכה¹⁵-מאכלים.
6. חמישה־עשר בשבֿט¹⁶, וואָס מען רופֿט אָן ראָש־חודש פֿון די ביימער¹⁷ און וואָס פֿאַלט אויס אין ווינטער, עסט מען **עפל מיט האַניק**.
7. פורים¹⁸-ציט פֿאַרשטעלט מען זיך¹⁹, מען טרינקט אַ סך און מען עסט **בלינצעס מיט קעז**²⁰.
8. פסח²¹ עסט מען ניט קיין געוויינטלעך ברויט, נאָר **חלה**²².
9. שבֿועות²³ עסט מען אַפֿט **טרוקענע טייטלעך**²⁴ און **פֿייגן**²⁵.

די ענטפֿערס אויף זייט 8

7

1. MAYKHOLIM plats/dishes, *sing.* מאַכל MAYKHL 2. SHABES shabbat, samedi/shabbat, Saturday 3. MATSES pain azyne/matzo 4. ROSHESHONE Nouvel An juif/Jewish New Year 5. KEDE'Y afin que/in order to 6. HOMEN-... gâteaux au pavot/triangular pastry 7. YOM-KIPER Yom-Kippour/Yom-Kippur 8. YONTEF fête/holiday 9. pieux/pious 10. galettes de pommes de terre/potato pancakes 11. beignets/doughnuts 12. MESLES 24 heures/24 hours 13. bouillon/broth 14. pudding aux nouilles/noodle pudding 15. kha'NEKE Hanoucca/Hanucca 16. khamishoser BISHVAT Tu-bi-shvat 17. rosh-khoydesh ... Nouvel An des arbres/New Year of the trees 18. PURIM fête de Pourim/Purim 19. on se déguise/put on costumes 20. crêpes au fromage blanc/pancakes with white cheese 21. PEYSEKH Pâque juive/Passover 22. KHALE brioche tressée/hallah 23. shvues Shavouot 24. dattes/dates 25. figues/figs.

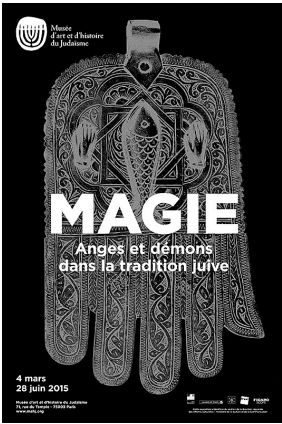
רעטענישן¹

1. וואָס קומט פֿאַר איין מאָל אין אַ מינוט, צוויי מאָל אין אַ מאָמענט, און קיין מאָל ניט אין טויזנט יאָר ?
2. איך מאַך גוט ווען איך עס, נאָר איך שטאַרב ווען איך טרינק. וואָס בין איך ?
3. איך פֿאַר אַרום דער וועלט בלייבנדיק אויף איין אָרט. וואָס בין איך ?
4. אויב איך האָב עס, קען איך זיך ניט טיילן און אויב איך טייל זיך האָב איך עס שוין מער נישט.
5. וואָס געפֿינט זיך ביים סוף² פֿון אַ רעגן־בויגן³ ?
6. וואָס האַלט שטענדיק ביים קומען נאָר קומט קיין מאָל נישט אָן ?

די ענטפֿערס אויף זייט 8

1. devinettes/riddles 2. ... sof à la fin/at the end 3. arc-en-ciel/rainbow.

רעכטס : פלאַקאַט פֿון דער אויסשטעלונג. אונטן : אַן אַמולעט מיט דרייַ מלאכים וואָס דאַרפֿן היטן די קימפעטאַרין און מיט דער אויפֿשריפֿט וואָס דאַרף פֿאַרטרייבן לילית. © DR.

נאָך אַ ביישפּיל פֿון אַזעלכע קולטורעלע אויסטוישן איז דער אינטערעס פֿאַר דער ייִדישער קבלה⁵³ ביי קריסטלעכע געלערנטע אין מיטל־עלטער⁵⁴. און לעצטנס, אַ דאַנק די נייע עזאַטערישע באַוועגונגען, איז די קבלה נאָך אַ מאָל „אין דער מאָדע“... איר קענט באַזוכן די אויסשטעלונג ביזן 28סטן יוני און לייענען דעם שיינעם קאַטאַלאָג !

53. KABOLE Cabale/Cabbalah 54. Moyen Âge/Middle Ages.

● די ענטפֿערס אויף דעם מאכלים־שפּיל

פֿון ז' 7

1. חלה
2. יויד, פֿיש און לאָקשן־קוגל
3. עפל מיט האָניק
4. גאַרניט
5. לאַטקעס און פּאַנטשקעס
6. טרוקענע טייטלען און פֿינגן
7. המן־טאַשן
8. מצות
9. בלינדעס מיט קעז

● די ענטפֿערס אויף די רעטענישן פֿון ז' 7

1. דער אות „מם“¹ 4. אַ סוד³
2. אַ פֿייער 5. דער אות „נון“⁴
3. אַ פּאַסטמאַרקע² 6. דער מאָרגן

1. OS MEM la lettre/the letter מ/ם 2. timbre/stamp 3. SOD secret 4. OS NUN la lettre/the letter נ/ן.

דער ייִדישער טעם־טעם

אַ פּערזאָנלעכע בלעטל פֿאַר ייִדיש־לערנערס

דער ייִדישער טעם־טעם איז אַ פּובליקאַציע פֿון דעם פּאַריזער ייִדיש־צענטער – מעדעם־ביבליאָטעק

אין דעם נומער האָבן מיטגעאַרבעט טל, יצחק, מאָרי, נאַטאַליאַ, עווילין, רובי, שרון.

YIDISHER TAMTAM
Maison de la culture yiddish
Bibliothèque Medem
29 rue du Château-d'Eau
75010 Paris
Tél. : 01 47 00 14 00
Fax : 01 47 00 14 47
tamtam@yiddishweb.com

מע קען אויך לייענען דעם ייִדישן טעם־טעם אויפֿן אינטערנעץ : www.yiddishweb.com
פּרייַז : 2,50 איראָס איראָס 2,50 euros

כישוף־גלאַסאַר

דער כישוף [KISHEF]	magie, sorcellerie ; sort/magic, sorcery; spell
די מכשפה (ות) [MAKhsHEYFE]	sorcière/witch
די כישוף־מאַכערין (ס) [KISHEF-]	sorcière/witch
דער מכשף (ים) [MEKhasHEF]	sorcier/wizard
דער כישוף־מאַכער (ס/ות) [KISHEF-]	sorcier, magicien/wizard
דער מלאך (ים) [MALEkh - MALOKhim]	ange/angel
דער שד (ים) [SHED - sheYDIM]	démon
די שדיכע (ס) [she'DEKhe]	démone/demon (fém.)
לילית [LILIS]	Lilith
די קמיע (ות) [KAMEYE]	amulette/amulet
די שמירה (ות) [shmIRE]	amulette/amulet
דאָס האַעלע (ך) [HE'YELE]	amulette portant la lettre ה/amulet with the letter ה
דער שיר־המעלות (ן) [shIR-(H)AMAYLES]	Psaume 121 censé protéger la parturiente/Psalm 121 (to protect the expectant mother)
דער/די עין־הרע (ס) [EYN(H)ORE]	mauvais œil/evil eye
געבן אַן עין־הרע [EYN(H)ORE]	jeter un sort/put a curse on
דער רואה־ואינ־נראה [ROYE-VEEYNE-NIRE]	personne invisible/invisible man
דער דיבוק (ים) [DIBEK - DIBUKIM]	dibbouk/dybbuk
דאָס וואַסערל	potion
דער שפּראַך (ן)	incantation
פֿאַרפֿישוּפֿן [FARKI'sHEFN]	jeter un sort, ensorceler/enchant, cast a spell
פֿאַרפֿישוּפֿט [FARKISHEFT]	ensorcelé/enchanted
אַפּשפּרעכען אַן עין־הרע [EYN(H)ORE]	exorciser/exorcise

– מיסטנס/mostly : אַ דייטשמעריזם וואָס איז שוין אָנגענומען אין ייִדיש.
האָט איר געפֿונען אַנדערע קרובֿישע ווערטער וואָס מיר האָבן נישט דערמאָנט ? שרייבט אונדז צו tamtam@yiddishweb.com !
אינעם קומענדיקן נומער וועלן מיר געבן שפּראַך־עצות פֿאַר ייִדיש־לערנערס וואָס קענען העברעיש.

צום מקור⁶⁹ פֿונעם וואָרט, געדענקט מען אַז אינעם ייִדישן וואָרט שטייט דווקא יי, און נישט קיין יי.
– לייב/lion : דאָ אַרבעט אונדזער שיטה נישט ווייל lion אויף ענגליש קומט נישט פֿונעם גערמאַנישן וואָרט (פֿאַרגלייכט מיט Löwe אויף דייטש), נאָר איז אַריינגעקומען אַ סך שפּעטער אין ענגליש ווי אַ פֿרעמדוואָרט פֿון פֿראַנצויזיש.

69. MOKER source.